

УДК +811.161.2.

ВІКТОРІЯ БАДЕНКОВА

м. Миколаїв

ba-vini@yandex.ua

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ КОНЦЕПТУ БОГ У ПОЕТИЧНОМУ ІДІОЛЕКТІ ДМИТРА КРЕМЕНЯ

У статті здійснено аналіз художньої інтерпретації у творах Д. Кременя параметрів і аспектів концепту Бог. На текстовому рівні розкрито його образні та понятійні складники як концепта-універсалії, а також виявлено специфіку вербальної репрезентації, представлено власне поетичні смислові та експресивно-зображальні властивості.

Ключові слова: Бог, концепт, ідіостиль, семантична інтерпретація.

Поняття «концепт» належить до багатозначних наукових термінів, які викликають суперечливе, неоднозначне розуміння у різних наукових парадигмах і зумовлюють, за словами О. Залевської, з одного боку, «вельми різні теоретичні побудови, що значною мірою ускладнюють взаєморозуміння між авторами тих чи інших публікацій» [9, 36], а з іншого – визначають новий етап у пізнанні способів, закономірностей та особливостей взаємодії літератури, лінгвістики, когнітології, культурології, психології, філософії, а відтак надають більшу глибину й ефективність науковим дослідженням.

У мовознавстві концепт (лат. *conceptus* – «думка», «поняття») постає як (психо)розумове утворення, що зберігає й перетворює в індивідуальній свідомості всю інформацію про об'єкт у вигляді образів, уявлень, понять (О. Кубрякова, З. Попова, Й. Стернін, Н. Бардіна та ін.); багатомірне ментальне утворення, яке охоплює поняттєвий, образний і ціннісний (значеннєвий) складники (В. Карасик, Г. Слишкін, С. Воркачов, А. Приходько). У художньому тексті завдяки системі образів концепт набуває естетичної трансформації, тобто, за С. Аскольдовим, стає «художнім концептом».

У літературознавчих джерелах знаходимо таке визначення терміна концепт: формулювання, розумний образ, загальна думка, поняття, інноваційна авторська ідея, мотив, що домінують у художньому творі чи літературознавчій статті [14, 521], що постає «наслідком зіткнення словникового значення слова з особистим і народним досвідом

людини», а не з «безпосереднім лексичним значенням, концентрує фаховий досвід на теренах поезії, прози, драматургії, теорії письменства тощо, залишаючи можливості для домислювання або концептосфери національної мови» [15, 373].

Концепт *Бог* є однією з найважливіших культурних універсалій, основа всіх світових релігій, що об'єднує в системі мовних координат та опозицій онтологічні, міфологічні, релігійні, духовні константи індивіда та соціуму, становить сегмент української мовної картини світу. Концептосфера *Бог* – це багатопланова, поліфункціональна, ієрархічна структура, яка реалізуються надмовними зв'язками й опозиціями в їхньому системно-операційному, категоризаційному та структурно-семіотичному виявах [16, 198]. У лінгвістиці, ґрунтуючись на досягненнях лінгвокогнітології, лінгвокультурології, прагмалінгвістики, у контексті осмислення процесів відродження національної духовності всебічне вивчення сакральної концептосфери як сегментів української мовної картини світу, зокрема концепту *Бог*, здійснили Т. Вільчинська, С. Лук'янчук, П. Мацьків, Л. Панова, Т. Радзієвська, М. Скаб, О. Ясіновська та ін. Було визначено характеристики відповідного концепту як символу, особливості семантичної категоризації лексем, що об'єктивують окреслене поняття, шляхи його метафоризації та метонімізації, виявлено когнітивну і функціональну специфіку концепту в жанрових різновидах конфесійного стилю. Згідно з класифікацією концептів А. Бабушкіна, концепт *Бог* належить до

абстрактних концептів, тобто до таких концептів, що існують у мисленні, але яких немає фізично. Такі концепти мають певну «цінність» та «антицінність», їх не можна побачити або відчутти [2, 66].

Поетичні інтерпретації концепту *Бог* як розгалуженого, найважливішого в само- і світовідчутті людини привертають увагу вчених у зв'язку з вивченням ідіостилю письменників як виразників духовних досягнень народу, здатних поєднувати поетичне й сакральне. Сміслова структура та особливості реалізації концепту-образу *Бог* розглядалися на матеріалі поетичних текстів І. Величковського, Г. Сковороди, Т. Шевченка й Б.-І. Антонича (Т. Вільчинська), прози II половини ХХ ст. (А. Сірант) тощо.

Різноманітні грані художнього світу Д. Кременя висвітлено переважно в дослідженнях літературознавців. Так, І. Береза встановила знакові сакральні образи поетичного доробку та оприявлення у живописі сакральності поезій [3, 22]. Крізь оригінальну рецепцію Бога з її металогічним спрямуванням розглядає знакові художні тексти поета Т. Кременя, подає розуміння окремих моделей поетичних богошукань, показуючи глибину художніх пошуків сутності світу в умовах тоталітарного суспільства [11].

Оскільки художній концепт є центральною категорією дослідження ідіостилю як сукупності ментальних та мовних структур художнього світу митця [18], а концепт *Бог* у Д. Кременя є важливим чинником формування індивідуальної поетичної картини світу, видається обґрунтованою актуальність теми дослідження та його мета – виявлення й аналіз образних та понятійних складових концепту-універсалу *Бог*, їх мовного втілення з урахуванням ряду культурологічно, національно й індивідуально маркованих чинників.

Як зазначають дослідники цього концепту, «тлумачення Бога у християнстві не вичерпується лише значенням відповідної лексики. Більшість конститутивних компонентів семантики можна встановити, виходячи з практики пояснення Бога у Святому Письмі та різних теологічних джерелах» [6, 147], тобто виявити ядро концепту, що формують асоціації, закріплені у вигляді кодифікованих

(словникових) дефініцій мовних одиниць. Широкий спектр образних інтерпретацій визначається, насамперед, традиційною семантикою номена, зокрема: Бог – багатогранне поняття, яким віруючі монотеїстичних релігій описують надприродну, верховну, духовну субстанцію або єство. Авторитетним джерелом може стати «Повний церковно-слов'янський словник», укладений священником-магістром Дьяченко. У ньому подані розгорнуті богословські визначення, що містяться в церковних, богослужбових та біблійних книгах: Бог – «істота вічна, незалежна, уседосконала, яка діє вільно, владарює самовласно, найвища, преепростота, духовна, незмінна, єдина, всевідаюча, всемогутня, премудра, всеблага, пресвята, самовільна, безкінечна, неосяжна, преблаженна, вина всіх речей» тощо [17, 18; 17, 54; 17, 98]. Укладачі біблійних словників визначають оніми-імена Бога, що показують його зверхність і є вербалізаторами цього концепту-образу: *Всевишній, Вседержитель, Вседержитель, Всемогутній, Всеправедний, Господь, Владика*. Зокрема, відзначено, що «*Господь для обраних Своїх, а для всіх інших Він є лише Всесильний Бог*», тобто Господь позначає найвищу міру якості, ознаки. Окрім цих імен Божих, Біблія наводить також наступні визначення або характеристики Божі (які іноді називаються іменами): *Дух, Світло, Суддя, Розраджик* тощо [5].

У тлумачному словнику української мови подається не таке вичерпне визначення понятійної складової цього концепту, а лише найбільш об'єктивне й нейтральне тлумачення у слоті концепту БОГ є ХТОСЬ (роль): «Бог – у релігійних віруваннях – творець, що створив світ і керує ним та вчинками людей» [6, 90]. У поезії Дмитра Кременя фіксуємо такі концептуальні смисли:

– *Бог – Творець : «той, який створив світ та керує ним і людсьми», «Бог є Творцем світу і Промислителем Всесвіту»* [4, 96]. Це те, що визначає сакральну силу, наділену людськими характеристиками, Бога неба і землі, усього видимого й невидимого: «*Та він повзучим говорить смів, / Що Бог створив і гадину, і птаха...*» [10, 355–356]. На такий концептуальний смисл поет указує й опосередковано: «*Та сім днів Сотворіння – / Труд до сьомого*

пону» [10, 222]; «Відомо, Богове врекли нас людьми» [10, 59];

– Бог – Всевишній: «Ми люде й богове, ми велетні й гноми... / Рівнятися із Господом – не гоже: / Я тінь Твоя, / І я в твоїм сліду...» («Бенефіс на Голготі»);

– Бог – Спаситель, Рятівник: «Мій Боже верховний, рятуй над од мору...» [10, 317]; «Господи, спаси, не забирай / Український мирний, тихий рай» [12, 17]. Концепт Бог у цьому смислі пов'язаний із концептом Гріх: «не покинь, спаси і сохрани!... відпусти нам гріх» [10, 45];

– Бог – Суддя: «Усім – по таланту. / Усім – як судив Господь» [10, 135];

– Бог – Світло: «Він у сяйві постав перед нами»; «Уночі до мене прийшов Бог – сяючий, як сад. У білому, / Як собор... / Сад упав на коліна. / І я на коліна упав, наче сад» [10, 299]. Атрибутивні параметри мають яскраво виражений оцінний характер: «сяючий, як сад, Пресвітлий». Прикметник білий разом зі значення кольору отримує й конотативне значення «той, що світить», оскільки Господь, названий у Святому Письмі сонцем, є джерелом усіякого світла, блага та блаженства [4, 666]: «просячи моці / Пресвітлому Богу, / Чотири самотні / Ідуть од порогу» [10, 318].

Полісемантична концептуалізація Бога реалізується у вигляді приписування йому семантичних ролей у межах концептуальних ознак БОГ є ТАКИЙ, що містять у собі загальну сакральну та поетичну концепцію:

– «Той, який є уособленням величі, всемогутності, всюдисущності»: «Він у сяйві постав перед нами / І не стало на світі зими; І співають осанну невисохлі ріки. / Отче наш на землі і на небі» [10, 304]; «Як є ти, Боже, праведний, великий / Дай і мені тернового вінця» («Золота брама»);

– «Той, який оберігає, допомагає»: «Береженого судженця Бог береже» [10, 99]; «Не кинув Бог, не посміявся ворог» [13, 58];

– «Той, який обдаровує і наділяє благами»: «Ти подай, подай нам, Боже, срібла, – / Срібла снігу, щастя і Різдва». [10, 143]; «А по вінця, Господи, наливо Нам було і меду, і вина...» («Дикий мед»); «А вдвох ми – це родина. / Все тобі, що нам дарує Бог» [12, 71]; «Господи, пошли до мене ту, / Що стрілу послала золоту» [10, 21]. Саме поняття Бог (зі старосл.

«богъ») генетично пов'язане з дефініціями «благий», «багатий», тобто господар багатьох благ і той, хто ними наділяє [8, 43–44];

– «Той, який є втіленням святості, доброти, милосердя»: «Він милостивий. Чужинський Господь» [10, 99]; «Чи у Господа милість така є, / Як вечірня пречиста зоря?» [13, 39]. Як стверджують дослідники, «образ Бога-любові, Бога-людського добра, Бога-пам'яті людської проходить червоною ниткою через усі збірки Д. Кременя» [3, 12]. Благість та милосердя духовне й тілесне виявляється в навчанні істині та добру невідаючого, всепрощенні [4, 473–474]: «Осіни мою душу! Смири мою плоть, А про тебе те саме казали... Господь...» [13, 19];

– «Той, що є джерелом радості, прославлення»: «І слава всевишньому Богу» [10, 99]; «Слава Господу й небу. / Що зібрало колядників Свято Різдва» [10, 133];

– «Той, який є об'єктом віри і поклоніння»: «Уночі до мене прийшов Бог – сяючий, як сад... / Сад упав на коліна. / І я на коліна упав, наче сад» [10, 299]. Концепт-образ Бог пов'язаний з образом Гетсиманського саду, який автор називає домом, божественним храмом, де варто помолитися во спасіння душ людських. Молитва як «благоговійне слово до Бога» для ліричного героя часто приймає вид поклоніння, вихваляння, прохання: «І во ім'я Отця / І во ім'я розп'ятого Сина» [12, 59], – чи просто викладу своїх думок: «Став я співцем віфлеємських зірок. / Став на коліна в молитві, у требі» [10, 331]. Для поета «звернення до Бога стало очевидним способом пошуку самого себе в непростих життєвих колізіях, а християнська етика – мірилом духовного світогляду, материком подальшого мистецького розвитку» [11, 23], джерелом індивідуально-авторських смислів: «Господи / молюсь тобі сльозою...» [12, 34]; «Не дай мені, Боже нічого. / Ні ночі не дай, ні дня. / А дай мені степу нічного / і скіфського дай коня... / щоб спити любовний трунок / у ніч мене кінь помчав» [1, 206].

Периферію описуваного концепту складає сукупність оказіональних асоціацій – БОГ (агенс) діє з ХТОСЬ (агенс), БОГ (агенс) діє ТАК (спосіб). Так, між Богом і людьми встановлюється гармонія стосунків: «Людина хоче знати те, що й Бог; Небесне і земне. Земне й

Небесне. / Іще наш український бог воскресне, / Тоді, як ми воскреснемо зі сну» [12, 62]; «Без музики – і нас покине Бог, / А чи, дасть Бог, і Бог нас не покине?» [10, 62].

Змодельоване незвичне сприймання світу, у якому Бог є не лише Учителем, Наставником, Порадником для поета, але його рівним партнером: (у зверненні до поетів-братів) *Люди – глина співуча. / Я знаю, кому / їх людьми і належить ліпити...» [10, 329]; «Не я пишу – це мною пише Бог» [12, 49]; «уперше собі повірив / що устами моїми Бог рече» [10, 337].* Інтерпретації, побудовані на метафоричній основі, супроводжуються актуалізацією певних властивостей. Відчуття необмеженої свободи дає молодість, той «юнацький запал і відкритість намірів, котрі допомагають його поколінню не тільки вистояти, але й побудувати ідеальний, де в чому утопічний світ» [11, 25]: *«Ми були красиві, як боги...» [1, 103]; «не зречуся ніколи тієї пори / коли всі ми були як богове / не зречуся...» [10, 326].* Недарма *Вчуті Господній голос* означає здобути право на творчість.

Незвичайну контамінацію реалістичного та біблійного планів демонструє письменник, увівши до парадигми значення Син Божий (одна з трьох іпостасей єдиного правдивого Бога) концептуальний смисл Бог є Надія на спасіння України: *«Боже, як ще не покинув нас ти, / На українському вічному небі / Божому сину зорю засвіти!» [10, 331].* У поезії з Ісусом Христом пов'язані захищеність, видимі перспективи на здобуття щастя: *«Як нам дочекатися Месії / На замерзлі наші береги?...» [1, 17-1].* Наступний етап змін у понятійному компоненті концепту Бог виявляється в наш час, коли «горить Донбас», і лише Бог є Надією на визволення: *«І лиш Божий Син / Визволить усіх» [12, 31].* Два роки «Україна в камуфляжі» – і поет уболіває: *«Чи поміж нас не виростуть чужі – / Боги й богове, перуни й стрибони?» [12, 8].*

Поетичні тексти демонструють виразну амбівалентність описуваного концепту, наповненого низкою індивідуально-авторських концептуальних смислів: з одного боку, Бог оберігає, захищає невинних, допомагає, це той, до якого звертаються з молитвою про порятунок, оскільки він асоціюється зі спра-

ведливістю, а з іншого, – Бог – «той, що карає; грізна сила»: *«О, не спали цю землю, грізний Боже, / Ще є тут українці, не хохли» [10, 256]; «розгніваний Зевес» [10, 20].* У фрагменті «Той, що обдаровує» поет образно розгортає загальнономовні смисли, конкретизуючи їх певними складниками з позитивною конотацією – обдаровує *«сріблом снігу, щастям, святом Різдва, медом, вином, коханням, радістю»* тощо. Але презентований і Бог – «Той, який здійснює руйнівну функцію»: *«Потопами, війною, ураганами / Благословив Господь цей бідний край» [10, 287]* і *«Навіть снігу нам Богу шкода»* (у контексті про повені, що огорнули Закарпаття, де навіть взимку немає снігу); *«Невже ми знову, Господи, вмеремо? / Невже ми, Боже, мало помирили?»* Привертає увагу реалізація у структурі цього концепту-образу етнонаціональних компонентів.

Майстра слова священне захоплює своєю незвичайністю, неординарністю, важливістю, здатністю викликати захоплення, радість, страх та інші сильні емоції: *«Господи, як воно близько до щастя» [10, 212].* У багатьох реакціях можна пізнати сталі вирази – звертання-вигуки і мовні кліше: *«Коли було це, Господи, коли?» [10, 127]; «Як там скрипка виспіває, Боже» [12, 59]; «О, Зевесе!»; «Але інших – Господи! – нема» [12, 77; 12, 84]; «...3 віч твоїх, пліч твоїх, / З – Господи – губ!» [12, 33]; «спаси і сохрани, Благословив Господь, слава богу: Ти, старенький Боже, Бога бійся: не покинь, спаси / і сохрани!» [10, 45].* Їх наявність у поетичних контекстах редукує зміст концепту, стирає певною мірою його сакральність, а відтак концепт втрачає свій первісний релігійний смисл, переключає увагу читача на земну, побутову сферу.

Згідно з біблійними уявленнями зміст концепту Бог визначено «дрібністю» людини і «величчю» Бога, усвідомленням людиною своєї недосконалої, неповноцінності та гріховності. Складним, глибинним за понятійним змістом є концепт, пов'язаний з реальним денотатом – Сином Божим, що втілює риси не тільки Божої природи і Божої Особи, а й досконалої Людини, земної, наділеної надзвичайною моральністю, духовністю, тобто ідеальної у своїй основі. У контексті підкреслено антропоморфні риси Бога: *«Як Ти*

молився, як Ти плакав, Боже, / У темнім Гетсиманському саду!»

Органічне для концептуальної одиниці Бог контекстне середовище сприяє відповідній реалізації понятійного компоненту концепту *Боголюдини*: у поезіях розгортаються алюзії новозавітної історії від *непорочного зачаття* [12, 31] і радості народження – «*Божий син народився, і чути в вертепу / Богорівні, спасенні, великі слова...*» [10, 133]; «*Месія народився, / Ісус Христос!*» [13, 62]; «*Йде у світ од Господа дитина / і хрещаті сіються сніги...*» [10, 99] – та до стративоскресіння, що оригінально інтерпретовані. Автор пропонує своєрідну генеалогію українства, котре, за його припущенням, має божественне походження: «*Ми діти Месії й Тараса*» [10, 60]. Площину віри з площиною реального минулого України об'єднує поетичне осмислення ролі поета в художніх шуканнях Дмитра Кременя: жертвність Божого Сина заради спасіння людства та жертвність поета – заради рідної країни. Формується зоровий етнонаціонально конотований образ: «*лівесенько де серце у поета / червона мітка крові / це деталь / а хрест а тінь Месії розі'ята / сорочка біла і червоні маки*» [10, 122]. Вірити в Бога – значить не лише вірити в його існування, а й цілком віддатися йому, жити за його законами: «*Але тому богові-людині, / Що до нас прибув із небесі, / Все життя віддати по краплині / Чи не ми клялися з вами всі?*» [10, 47]. Національні компоненти у структурі зазначеного концепту асоціативно пов'язані з тлумаченням Бога-Сина як жертви радянського режиму: у сакральні 33 роки Грицько Чубай пішов від нас («*і мені з небесі вже махає рукою / вже за мене молодший Грицько*») [10, 326]; «*на Голготі / і живий і воскреслий Іван Каламар / денно й ноцно випитує час каяття / у тезка у Івана Чендея*» [10, 326].

Цікаві рефлексії про детермінованість людського існування, сповненого, з одного боку, високого й піднесеного, з іншого, – буденно-земного, реалізуються через коло цікавих за змістом і формою елементів асоціативно-образного ряду *жіночого тіла, мови, степу, саду* тощо: «*Жіноче тіло! Тіло – бог!*» [10, 349]; «*Слово Бога, українська мова, / Лиш у слові Бога ти жива*» [10, 236].

Одним з основних складників авторського космотворення є індивідуалізований образ *українського бога*, що наділений антропоморфними рисами й узагальнюється до рівня національно конотованого символу: «*Український бог завжди печальний*» [10, 108]; «*Бог праукраїнського степу*» [10, 203]; «*Мельник, старенький Зевес, / Крутить заржавілі зерна*» [13, 68]. Зниженість конотацій супроводжують реалізацію концепту *Бог* в окремих контекстах: «*Та до Бога летить есемека*» [10, 167]; «*Кульгавий бог наш, телережисер*» («Малий реквієм»); «*Боги на Олімпі співають? / Спиваються...*» [10, 356].

Поетові «богошукання» увиразнюються через характерну для автора опозицію *свій / чужий*, реалізовану в ряді образів: «*український бог / Чужинський Господь*» [10, 99]; «*чужі боги*» [12, 34]; дорога, яка веде на чужину, – «*...веде до чужого порога. Дорога, де жде сатана*» – та до Вітчизни: «*А йшли ми – до Бога...*» [12, 23]. Світ злих духів, вербалізований у номенах *чорт, сатана, демон, диявол, Змій-облесник*, виступає аксіологічно протилежним до світу Божого, засвідчує авторське несприйняття й заперечення їх підступів, є для нього засобом переосмислення вічних питань, вічного вибору: «*І хто нас там жде? / Сатана / Чи знаки від Бога?*» [12, 23], «*Хто ворожив нам – Бог чи сатана?*» [10, 256], а в умовах сьогодення України, коли «*у нас війна. Гібридна та лукава, понад нею Бог і Сатана*» [12, 55].

У творах Дмитра Кременя особливості лінгвалізації аналізованого концепту-образу найвиразніше простежуються в його найменуваннях (експлікаторах концепту) і релігійних персоналіях: *Бог, Господь, Творець, Всевишній, Суддя, Спаситель, Світло, Ісус Христос, Бог-Син, Месія*, які не виходять за межі звичного, засвідченого в теологічних текстах. Продуктивними виявляються не лише смисли цього концепту як християнського Бога, а й етнопсихологічні, лінгвокультурологічні засади загальнонародного сприйняття та розуміння концептуальної семантики, що відображають особливості національного менталітету, презентовані у знаннях, віруваннях, релігії – складових культурного концепту. У процесі актуалізації поет часто апелює до

«чужих» богів: давньоримських *Сатурна, Юпітера*, богів Еллади – *Зевса, Борея, Посейдона*, індуїстського божества *Багаторукого Шиви* та словянських язичницьких *Перуна, Стрибога*. До язичництва прилучаються і генитивні конструкції: *(бог) війни, вогню, людей: «Що весіллям було – / Обертається тризною, / Льодовий апокаліпсис / Бога вогню...»* [10, 39]; *«Чорний бог самоти»* [10, 122]. Схоже та відмінне між християнським Богом і язичницькими богами відбите у зіставленні лексем *Бог / бог (боги)*. Перший образ у контекстах утілює вищу персоніфіковану силу, що має владу над людиною або якоюсь галуззю її буття і віра в яку підживлюється сучасною релігійною практикою (інститутом церкви, богослов'ям і т. ін.), а другий існує як пам'ять слова, не без впливу язичницької культури. Ця різниця відповідно виявляється в орфографії (велика і мала початкові літери), граматиці (вживання слова-концепту Бог лише у формі однини) і на лексичному рівні, зумовленому екстралінгвальними чинниками.

Отже, більшість із виявлених концептуальних смислів, поширених у загальномовній практиці, засвідчує позитивну конотованість концепту-образу *Бог*. Він є носієм непередикативних якостей, що акцентують атрибути святості, як-от: *«Мій Боже верховний, Пресвітлий, праведний, великий, милостивий, всепрощаючий»* – та предикативних ознак: *«Той, який прощає», «Той, якого восхваляють, якому моляться», інколи амбівалентних («Той, який творить» / «Той, який руйнує»; «Той, який оберігає, рятує, допомагає» / «Той, який карає»)*. Також усталені оніми, які, розширюючи його номінативне поле, експлікують міфопоетичні та профанні, суто народні, уявлення про Бога: *грізний, старенький, Бог праукраїнського степу*; як-от: *«а з лугів виглядаю вчорашнього Бога»* [10, 203]; фіксуємо й оказіональне вживання – *«Може, бог наш до нас поспішить? / Може, бог – у єдинім: добігти?»* [10, 340]; *«Та кінський бог мустангів береже, І знову цар мустангів так ірже, Мов чує древню, допотопну силу»* («Тендрівська мустангів одіссея»).

Специфіку мовної репрезентації концепту становлять власне поетичні смислові індивідуально-авторські та експресивно-

зображальні властивості в поетичному мовленні. Вони засвідчені в різноманітності дериґаційної структури слів, які походять від основних лексичних вербалізаторів концепту і простежуються, насамперед, в атрибутивних конструкціях: *божественні (жінка, сад, храм, ім'я, ніч; богорівні (Україна, кохана, письменна, слова); Божі рани негоєні; божевільне літо, Господнє літо*, у символічно-метафоричних структурах (*Господній голос, голос Господа, голос Божий, Господнє око, Господнє вухо, Божя колісниця*), в індивідуально-авторських перифрастичних і компаративних конструкціях (*Земля – «Божий камінь; Як юний бог, як молодий гульвіса // Я йшов, всі ми були як богове»; жінка – «Скрипка Бога», жінка – «наче квітка Бога»*), як-от: *«І правда – не права. Це все як божий день, / А там – рубають сад божественних пісень»* [12, 20]; *«Я любив цю божественну жінку. / Я возносив тебе до зірок»* [13, 70]; *«Та вернеться літо Господнє, якщо в Чорноморці воно!»* [10, 104]; *«Така мініатюрна ця Земля, / Вона була – у праці Божий камінь»* [10, 218].

Проведене нами дослідження дозволяє зробити висновки про розвиток концептуального змісту лексеми *Бог*, появу нових понятійних складових, пов'язаних із синтезом канонічних і неканонічних концептуальних елементів, що зближує цей сакральний концепт із профанними, нерідко десакралізуючи, виявляючи глибоко органічне поєднання національного світосприйняття й індивідуального осмислення фактору причетності до Бога через принцип Богоприсутності (своєрідна тріада *теоцентризм – антропоцентризм – етноцентризм* як універсальна формула сакральної світобудови і світобачення). На універсальність концепту вказують також семантична наповненість номенів, що вербалізують його, словникова і словотвірна розробленість. Перспективним видається проведення глибокого аналізу в поетичних текстах автора інших полікомпонентних концептів, виявлення особливостей їх художньої реалізації задля пізнання характерних світоглядних позицій митця, його ідіостилю.

Список використаних джерел

1. Антонюк А. Лампада над Синюхою : альбом-антологія / А. Антонюк, Д. Кремень ; худож. А. Антонюк. — Миколаїв : Атол, 2007. — 215 с.

2. Бабушкин А. П. Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка / А. П. Бабушкин. — Воронеж : ВГУ, 1996. — 104 с.
3. Береза І. Ю. Зорові образи сакрального світу Д. Кременя / І. Ю. Береза // Наукові праці. Літературознавство. — Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. — Вип. 212. — Т. 224. — С. 11—14.
4. Библейская энциклопедия / [сост. архимандрит Никифор (Бажанов)]. — Репринт. изд. 1891 — М. : ТЕРРА, 1990. — 903 с.
5. Библейский словарь : (историко-религиозный) [Электронный ресурс] / [сост. В. Вихлянец]. — 1994. — Режим доступа : <https://azbyka.ru/otechnik/Spravochniki/biblejskij-slovar/661>.
6. Вільчинська Т. П. Концептуалізація сакрального в українській поетичній мові XVII—XVIII ст. : моногр. / Т. П. Вільчинська. — Тернопіль : Джура, 2008. — 424 с.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел]. — К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. — 1728 с.
8. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : словник-довідник / В. В. Жайворонок. — К. : Довіра, 2006. — 703 с.
9. Залевская А. А. Психолінгвістический подход к проблеме концепта / А. А. Залевская // Методологические проблемы когнитивной лингвистики. — Воронеж. — 2001. — С. 36—44.
10. Кремень Д. Замурована музика : лірика, симфонії, поеми / Д. Кремень ; передм. В. Базишевського. — К. : Ярославів Вал, 2011. — 360 с.
11. Кремень Д. Скрипка з того берега : лірика / Д. Кремень ; упоряд. Т. Д. Кремень ; худож. Ю. С. Гуменний. — Миколаїв : Іліон, 2016. — 88 с.
12. Кремень Д. Сльози Сухого Фонтану : лірика / Дмитро Кремень. — Миколаїв : Вид. Шамрай П. М., 2014. — 72 с.
13. Кремень Т. Д. Металогічна реценція Бога в ліриці Станіслава Ісаковського і Дмитра Кременя / Т. Д. Кремень // Наукові праці. Філологія. Літературознавство : наук.-метод. журнал. — Миколаїв : Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2009. — Т. 118. — № 105. — С. 22—26.
14. Літературознавча енциклопедія : в 2 т. ; упоряд. Ю. І. Ковалів. — К. : ВЦ «Академія», 2007. — Т.1 : А (аба) — Л (лямент). — 608 с.
15. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. — К. : ВЦ «Академія», 2007. — 752 с.
16. Мацьків П. В. Концептосфера БОГ в українському мовному просторі : моногр. — К. ; Дрогобич : Коло, 2007. — 323 с.
17. Полный церковно-славянский словарь : (со внесением въ него важнейшихъ древне-русскихъ словъ и выражений) // сост. Священникъ магистръ Григорій Дьяченко. — М. : Типографія Вильде, 1900. — 1120 с.
18. Тактангулова Е. В. Ключевое слово – словообраз – художественный концепт как универсальные текстообразующие константы художественного текста [Электронный ресурс] / Е. В. Тактангулова. — Режим доступа : <http://www.lib.csu.ru/vch/086/017.pdf>.

VIKTORIJA BADENKOVA
Mykolaiv

THE CONCEPT OF GOD INTERPRETATION IN THE POETIC IDIOLEKTI BY DMITRY KREMIN

The article analyzes the artistic interpretation of the works of D. Kremen parameters and aspects of the concept of GOD. At the level of the text were disclosed his figurative and conceptual elements as a concept-universals and it was also revealed specific of verbal representation, and there were presented its own poetic meaning and figurative expressive properties.

Key words: God, concept, idiosstyle, semantic interpretation, poetic speech.

ВИКТОРИЯ БАДЕНКОВА
г. Николаев

ИНТЕРПРЕТАЦИЯ КОНЦЕПТА БОГ В ПОЭТИЧЕСКОМ ИДИОЛЕКТЕ ДМИТРИЯ КРЕМЕНЯ

В статье осуществлен анализ художественной интерпретации в произведениях Д. Кременя параметров и аспектов концепта БОГ. На уровне текстов раскрыты его образные и понятийные составляющие как концепта-универсалии, а также выявлена специфика вербальной репрезентации, представлены его поэтические смысловые и экспрессивно-изобразительные свойства.

Ключевые слова: Бог, концепт, идиостиль, семантическая интерпретация.

Стаття надійшла до редколегії 10.10.2016